

Op z'n 75ste werd Jan dan toch vrouw

transgenders De vergeten ouderen

Ze zijn geboren in een verkeerd lichaam toen daar nog helemaal geen woord voor bestond. Achttien transgender ouderen, 50 tot 94 jaar oud, vertelden hun verhaal aan de Haagse schrijver Eveline van de Putte.

Uit de krant van vandaag

De nu 81-jarige Corine liet zich eind jaren 70 opereren, maar veel mannen en vrouwen uit het boek van Eveline van de Putte wisten zich soms decennialang geen raad met het feit dat ze waren geboren in het verkeerde lichaam. ©Hans van Gils

Hij rommelde vaak op zolder. Dat was niet raar, vond zijn vrouw, want Jan hield van knutselen. En daarboven stonden zijn werkbank, zijn gereedschap en zijn hout. Maar terwijl zijn vrouw nietsvermoedend naar de markt ging, haalde Jan op zolder zijn zorgvuldig verstopte dozen met rokjes en jurken tevoorschijn. Met klamme handen, want, oh, als ze nu maar niet ineens naar boven kwam, liet hij de soepele dameskleding over zijn hoofd glijden en bewonderde zichzelf in de spiegel. Zijn vrouw Thea heeft nooit iets gemerkt.

Tot op een middag in januari, na 45 jaar huwelijk, Jan was al 74, de bom barstte. „Ik wil vrouw worden“, zei hij. „Jarenlang heb ik die gevoelens onderdrukt, maar nu moet het eruit.“ Op zijn 75ste stapte Jan naar het Genderteam van het VU Medisch Centrum in Amsterdam om een geslachtsverandering te ondergaan. Jan werd Bronja. Nog tien jaar, Bronja overleed onlangs op 84-jarige leeftijd, heeft ze kunnen leven als vrouw. Thea bleef bij haar.

Bronja is een van de transgenders van wie het verhaal wordt verteld in het boek Nieuwe Namen van de Haagse schrijver Eveline van de Putte (51). Ze interviewde achttien oudere transgenders. Mannen en vrouwen die zijn geboren in het verkeerde lichaam en die zich daar soms decennialang geen raad mee wisten. Uiteindelijk kwamen ze er toch voor uit: Jan werd Bronja, Bert werd Vera, Yvon werd Ivo. Sommigen kozen de naam van een filmster, schrijft Van de Putte in het voorwoord, iemand anders de naam van een vriendinnetje op de kleuterschool. Maar voor allemaal geldt: hun nieuwe naam weerspiegelt wie ze van binnen altijd al waren.

Drie jaar lang voerde schrijver en fotograaf Van de Putte gesprekken met transgender ouderen. Het is een vergeten groep, stelt ze. „Er is de laatste jaren meer aandacht voor transgenders, ook in de media, maar het gaat altijd over jongeren.“ Met haar boek hoopt ze te bereiken dat er meer begrip komt voor deze ouderen. „Ik wil laten zien dat transgender ouderen wel degelijk

bestaan. Het personeel in verpleeghuizen is zich daar vaak niet van bewust. Als die meneer, die zich vrouw voelt, de huiskamer binnenkomt in een jurk, schrikken ze zich wild. En daar schrikt die meneer dan ook weer van. Hij kruipt terug in zijn schulp en dat moeten we voorkomen. Iedereen moet zichzelf kunnen zijn."

Een deel van de geïnterviewden heeft een geslachtsveranderende operatie ondergaan, ze hebben hun lichaam laten aanpassen aan wie ze zijn, zoals Van de Putte het verwoordt. Maar een deel koos daar niet voor. „Het begrip transgender is heel breed. Dat is niet bij iedereen bekend. Ook crossdressing en travestie vallen eronder."

Gevoelens

Wat oudere transgenders bijzonder maakt: zij worstelden ermee in een tijd dat er nog niet eens een woord voor bestond. „Laatst sprak ik iemand met een praktijk voor de begeleiding van transgenders. De jongste cliënt is een jongetje van 5. Die zegt: ik ben geen jongen, ik ben een meisje. Die ouders staan daar open voor, nemen dat gevoel serieus en doen er iets mee." De ouderen uit het boek moesten hun gevoelens onderdrukken. Er was niks over bekend. „Alles ging superstiekem. Mensen dachten: ik ben de enige die dit heeft. Ik ben niet goed. Er waren geen voorbeelden. Kwam zo'n kind in de puberteit, dan werd het nóg ongelukkiger. Tegenwoordig bestaan er puberteitsremmers. Toen niet. Uiterlijk wordt steeds zichtbaarder wat je níet bent. Stel je voor dat je als meisje al weet dat je een man bent. Dan is het afschuwelijk om borsten te krijgen en ongesteld te worden. Mannen krijgen grotere handen en bredere schouders. Als je pas op je 50ste hormonen gaat slikken, kun je die vormen niet meer veranderen."

Wat ook veranderd is: de samenleving is veel meer 'genderfluïde' geworden. „Je kunt je nu ook een beetje anders kleden zonder dat er direct een stempel op wordt gedrukt van jij bent zus of zo. Dat geeft veel meer vrijheid."

De transgenders uit het boek kwamen er pas op late (soms hoge) leeftijd voor uit. „De Franse gynaecoloog Burou was de eerste die eind jaren 50 dit soort operaties ging doen in zijn kliniek in Casablanca. Dat ging als een lopend vuurtje rond in Europa, maar het kostte een hoop geld en was niet voor iedereen weggelegd." Eén van de geportretteerden uit het boek, de nu 81-jarige

Corine, liet zich eind jaren 70 behandelen bij Burou, die tevens een 'gewone' vrouwendokter was. „Hij vroeg: hoeveel maanden bent u? Ze antwoordde: ik ben niet wat u denkt. De arts kon niet zien dat ze een man was, zo vrouwelijk zag ze er al uit." Van de Putte kijkt naar Corines portret in het boek, door haar zelf geschoten: „Het is nog altijd een charmante dame."

In 2014 verscheen van Van de Putte al het boek Stormachtig Stil, levensverhalen van roze ouderen, met 27 portretten van homoseksuele ouderen. Net als van transgender ouderen wordt hun bestaan vaak ontkend. Tragisch genoeg moeten de ouderen als ze eindelijk durven te zijn wie ze zijn, opnieuw de kast in als ze in het verpleeghuis belanden. „Naar aanleiding van dit boek word ik nog steeds overal uitgenodigd. Ik heb al op 116 bijeenkomsten in Nederland en België gesproken. Onder meer in verpleeghuizen. Negen van de tien keer hoor je dan: homoseksuelen? Die hebben we hier niet. Dus blijf ik mijn boodschap verkondigen: ze zijn er wél, maar durven er niet voor uit te komen, zolang ze zich niet veilig voelen. Daar ligt dus ook een taak voor het personeel."

Weinig bekend

In Nieuwe Namen portretteert ze minder mensen, toch is het boek dikker geworden. „De verhalen zijn langer. Dat komt omdat ik een paar jaar verder ben. Ik heb me ontwikkeld, waar ik vroeger stopte, durf ik door te vragen, de diepte op te zoeken."

Tijdens de bijeenkomsten naar aanleiding van Stormachtig Stil ontdekte Van de Putte hoe weinig er bekend is over transgender ouderen. Om hun vertrouwen te winnen, legt ze contact met belangenorganisaties en bezoekt ze ontmoetingsavonden. „Ik heb drie jaar gewerkt aan dit boek. Ik ben in mijn eigen netwerk begonnen en gaandeweg leerde ik de gemeenschap beter kennen. Het is best wel een kwetsbaar onderwerp, maar mensen zagen dat ik serieus was en dat ik mijn sporen had verdiend met Stormachtig Stil. Dat trekt mensen over de streep om zelf ook hun verhaal te vertellen."

Van de Putte vertelt graag verhalen en ziet dat als een middel om onrecht aan de kaak te stellen. „Toen ik Thea sprak over haar ernstig zieke partner Bronja, zei ze: ze is een vrouw en zo mag ze gaan hemelen. Er zijn ook families waar dat anders gaat. Families die de identiteit van hun familielid keihard ontkennen en zo'n vrouw gewoon begraven als man. Dat vind ik

hartverscheurend. Onbekend maakt nog altijd onbemind. Ik vind anders zijn juist interessant. Het geeft kleur aan onze samenleving. Daarom reis ik ook veel. Ik wil weten wat de ander beweegt."

Ogen geopend

Van de Putte weet heus wel dat ze op haar 51ste niet nog even de wereld kan veranderen, zegt de Haagse, maar al is er bij elke bijeenkomst maar één die na afloop zegt: goh, hier heb ik nog nooit over nagedacht, je hebt mijn ogen geopend, dan heeft ze voor die dag haar doel bereikt.

„Mensen vinden soms dat ik van die moeilijke onderwerpen oppak. Maar makkelijke onderwerpen, dat doen er al zoveel. Anita uit het boek zei: als zo'n boek er in mijn tijd was geweest, had ik niet zo lang opgesloten gezeten in dat mannenpak. Kort na het verschijnen van het boek kreeg ik een anonieme e-mail. De vriend van de afzender had zelfmoord gepleegd. Als hij had geweten dat er meer mensen zijn die op hun 70ste of 80ste nog een geslachtsveranderende ingreep ondergaan, had hij daar moed uit kunnen putten. Ik ben geen janker, maar zo'n reactie raakt me echt. Dan weet ik dat die drie jaar keihard werken niet voor niets is geweest."